

טיפים ללומדי הדף-היומי
מיום א' דחול המועד סוכות עד שמחת-תורה תש"ע
על פי הספר: "שיעורים בהגדות חז"ל"
של הרב חנוך גבהרד
מסכת בבא-בתרא מדף מ"ד עד דף נ'
קובץ מספר 017

כך גם לא ברור כל כך מדוע זה "צדיק ורע לו", כאשר האב היה רשע והוריש לבן הצדיק נכסים (ברכות ז/א).

אם הבן נחשב כידו הארוכה של האב, ודאי שהמחלה תתפשט בכל הגוף, כאשר חלקו נחשף לזיהומים.

הרי ששיני הבנים הקהות בגלל גניבת האב, נחשב כ"איש בחטאו ימות", כי כורכים את האב ובניו בעיסקת חבילה.

מסכת בבא בתרא דף מו/א

רמאי דפומבדיתא

לא מדובר על "גנב סידרתי" ו"שווד סרבלאות", המקבל לתקן או לכבס ובאופן קבוע אינו מחזיר, כי אחר שתיים/שלוש פעמים, איש כבר לא יתן לו. אלא שפעם בכמה שנים הוא חומד באיזו "אֲדָתָה שְׁנָעָר אַחַת טוֹבָה וְלָשׁוֹן זָהָב אֶחָד חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים מְשָׁקְלוֹ" (ע"פ יהושע ז/כא).

דרכים רבות ישנן לאותו גנב כיצד להשאיר את הסחורה ברשותו.

כאשר הוא מאמץ לעצמו את הפטנט שבו הוא מגלגל עיני צדיק, החרד מאד לצינעת הפרט, ואינו מסכים להראות לעדים את "סחורת הזולת" הנמצאת בבית מלאכתו.

זו אינה הערמה מבריקה יותר מאין-ספור דוגמאות רשע, ובכל זאת זכו גנבים אלה בתואר שלילי: "רמאי פומבדיתא", אך ורק בגלל שהם מגייסים את הצידקות לצורך הפוך.

כלומר: הוא גנב? ישנם בשוק כאלה שוליים, אבל איצטלת הצדיק מעמיקה את פשעו.

הבה ננתח: שני אנשים עושים בדיוק את אותו מעשה שלילי, ושני גנבים הפועלים בשותפות, כשאחד מהם פורש אחר כך לבית הכנסת לומר את כל ספר התהילים ליד ארון הקודש, מסתבר שהוא הפושע הגדול יותר!

מסכת בבא בתרא דף מו/ב

א"ר אשי: אי חכים משוי ליה ראה, א"ר אחא: מצי א"ל וכו'.

יש כאן הסערת מוחות, כיצד להערים על חייט או כובס החשוד שתפס בגד שלא ביושר, ולבסוף מסתבר שאין תועלת ברעיונות, כי החייט/כובס יצליח להערים יותר.

הבה נערוך חשבון מי הם הכוחות הנאבקים כאן. מצד אחד עומדים טובי המוחות של "עם חכם ונבון" (דברים ד/ו) - התנאים והאמוראים, הש"ך הסמ"ע,

מסכת בבא בתרא מד/א

יאוש ושינוי רשות קונה

השילוב של שניהם מפקיע את הבעלות.

גם יאוש וגם שינוי הרשות מביאים לאיבוד שלטון. "שינוי רשות" זה פשוט, כל מה שנמצא ברשות האדון, זה שלו ויש לו אפשרות להשתמש, ומה שיוצא מרשותו יוצא משליטתו.

כיצד פועל היאוש?

זיקה נפשית לחפץ נחשבת כשלטון, וממנה נובעת התכונה "אדם ממשמש בכיסו בכל שעה ושעה" (ב"ק קיח/ב).

ככל שערך הנכס גדול יותר, הוא נמצא יותר בתודעה ומהדהד יותר בשכל.

מי שאינו רגיל להתהלך עם סכום כסף גדול בכיסו, ועשוהו פעם שליח להעביר סכום הגון, מבלי שישים לב תקיש היד על הכיס ללא הרף.

כשפנים למיניהם טוענים שעל ידי קשר אל הנכס הם מסוגלים להתקשר אל בעליו.

בסיפורים שאין להם מקור מוסמך ישנם תאורים על תחושות של אדון על אבדן חפציו הנמצאים במקום אחר (ראה ב"ב טז/ב על העץ הכמוש של איוב החולה).

את הקשר הפיזי אל הנכס מסלק שינוי הרשות, ואת הקשר הנפשי, אפילו המוות אינו מסלק, אלא רק יאוש.

מהטעם הזה ציין הזהר הקדוש את כללי הגלגול דווקא בפרשת משפטים, היכן שמבוארים דיני הממונות והעברת הבעלות, היכן שמבואר הקשר הפיזי אל החפצים, צריך לבאר גם את הקשר הנפשי אליהם.

מסכת בבא בתרא דף מד/א

רשות יורש לאו כרשות לוקח

יורש אינו זקוק לקניינים ולא לשום הבעת בעלות, הוא לא רק נחשב כ"ממשיד" אלא הוא באמת כזה, וזה מעניק לו אדנות מוחלטת על נכסי אביו.

במקרה שלנו, עובדה זו אינה מחזקת את בעלתו על הנכס, אלא להיפך - מרופפת!

כי כדי להגדיר בעלות צריך גם שינוי רשות, ומהגנב ז"ל אל היורש - ממשיד הדרך, אין שינוי בעלים.

כשמתבוננים בצדדים הפיננסיים זה ברור ופשוט, אבל למרבית הפלא התוצאה המתבקשת מכך אינה ברורה לפעמים, ועל כן עולה התמיה: "אָבוֹת אֶקְלוּ בִּסָּר וְשָׁנֵי בָנִים תִּקְהִינָה" (ירמיהו לא/כח).

הלא אנו מבקשים ש"איש בחטאו ימות"! (ירמיהו שם).

הקצות, הנתיבות, הגאון מוילנא, המנחת-חינוך ורבי עקיבא אייגר, ומצד שני כובס אנ-אלפא-בית, העומד שפוף מבוקר עד ערב כשרגליו בוססות במי-הסבון. הוא ישים ללעג וקלס את כל הטיעונים החכמים שהוגים גאוני עולם!

כיצד?

יש לו נגיעות!

מי שצריך לייצג את עצמו, מתגלה כגאון!

יש בכך מסקנה מרחיקת לכת, אם עד כה חשבנו ששופט הנוטל שוחד, הוא רק מטה את דעתו לטובת משלשל השלמונים, כאן אנו מגלים שהתשלום עושה אותו לגאון, וכמו כל גנב, הוא יצליח להמציא מיגו שבעל השאגת אריה היה צריך להתאמץ עליו לילה שלם, כשהוא רכון על ספרי הקודש.

זהו יסוד להכרת כוחות הנפש.

במלחמה שבין היצר-הטוב ליצר-הרע, יש צורך להגדיר עמדות, ולהחליט מי משניהם "אני" ומי "הוא"!

ה"אני" יתגלה כגאון מופלג.

מסכת בבא בתרא דף מו/ב

אריסים של בתי-אבות

במשנה נאמרה הלכה סתמית: "אריס אין לו חזקה", כשלומדים בגמרא, מגלים שהכוונה לאריס אריסטוקראטי, המקבל משכורת רב-שנתית.

יש כאן תמונה על היררכיה חברתית.

כשמישהו זקוק לפנות מחסן שהוצף בגשם, הוא מחפש פועל בפאתי השוק, מסכם איתו על עשרה/עשרים שקלים לשעה, והפועל מקבל את שכרו כעבור שעה וחצי של עבודה.

הפועל אינו מסכים לקבל את הכסף כעבור חודש, ובעל הבית אינו מסכים לשלם מראש, כי בין שניהם אין אמון.

מי שמכיר את בעל הבית ואת סוג העבודה, מקבל את שכרו בערב.

פועל יותר מקצועי מקבל משכורת שבועית, גם כאן עדיין אין די אמון כדי שהפועל ימתין יותר מדאי הרבה זמן.

פועל קבוע מקבל משכורת חודשית.

מי שמשקיע, ויש לו גם מעוף וגם אורך נשימה, בונה עסק שייב רווחים כעבור שנה/שנתיים.

עשירים גדולים יותר מסוגלים להשתער על פרויקט שיביא תשואה כעבור עשר ואף עשרים שנה.

לא רק זאת, אלא שאלה נקראים "עסקים", למרות שיותר הרבה כסף נשפך בשוק העולמי עבור משכורות להמוני יגעי-הכפיים, לא הם קובעים את חוקי השוק, את העליות והירידות ואת ניידות הממון, אלא העסקים הגדולים הנמצאים בידי מעט אנשים.

כך גם כאן, אין הרבה אריסים העובדים אצל בעל הבית ארבע שנים, כדי שאחר כך יקבלו משכורת ארבע שנים רצופות. אבל כשהמשנה אומרת: "אריס אין לו חזקה", הכוונה לדגם הנכבד של האריסים.

הם קובעים את חוקי השוק ואת הגדרות האב-טיפוס של "אריס".

כללי הפיננסיים קובעים שארך-רוח מניב רווחים כפולים ומכופלים מהתשלום שמקבל עובד-הכפיים

עבור כל כך הרבה שעות עבודה. כך זה גם אצל אריס, אם יש לו יבול רצוף, הוא יכול לבנות לעצמו שוק, קניינים ותכניות-עתיד.

אין בשוק ארך-רוח בשביל השקעות לטווח של חמישים שנה, אלא אם כן החל העסק להתאושש כעבור זמן כה ארוך, זה לא נחשב כהשקעה מתוכננת, אלא כשינוי מהלך.

אצל בני האדם שונה התמונה. הקב"ה נתן לנו תכנית ארוכת טווח!

חז"ל מגדירים אותה: "היום לעשותם ומחר לקבל שכרם" (ערובין כב/א).

כלומר: לקבל משכורת כעבור שבעים/שמונים שנה.

זה אינו רווח של עשרים/שלושים ש"ח לשעה כפול הימים הרבים, וגם לא הריבית וההצמדה של הזמן הארוך, אלא שכר בהתאם לאורך הזמן.

זה אינו פונקציה של גובה משכורת, אלא של גובה אמון הדדי!

אלה הם "אריסים של בתי-אבות".

מסכת בבא בתרא דף מח/א

כופין אותו עד שיאמר רוצה אני

הסיבה שהיתה בפורים קבלת תורה מחודשת, היא בגלל: "מודעה רבה", המונעת התחמקות שמעמד הר-סיני היה בכפיה (שבת פח/א).

מחג הפורים, מי שינסה להשתמש בה, יעשה את עצמו ללעג וקלס.

מאז מרדכי החלה התקופה של "תורה שבעל-פה", וקבלת היהודים את התורה שבעל פה, היתה מתוך הבנה ברורה שבלעדיה אין קיום לעם ישראל.

מאז כבר אין צורך להתווכח עם המבקשים להתחמק, ולא צריך עוד להסביר להם היכן הטעות שלהם, כי אמנם לפני מאה דורות היתה קבלת תורה בכפיה, אבל לפני חמשים דורות היא חזרה על עצמה שוב, והפעם ברצון, ומי שלא ירצה להיות כפוף למערכת החוקים בגלל הקבלה הראשונה, יאלץ לעשות זאת בגלל השניה.

התבוננות בהיסטוריה תלמד אותנו על מאורעות רבים, בהם עם ישראל התרענן וקבל את התורה מחדש וברצון, בעיקר בעקבות שחרור מסכנה.

מעתה מתחילים אנו לקיים את התורה ללא הרגשה של "אינו מצווה", כי כל זמן שעדין דהדד באופק הטיעון של "מודעה רבה", כל מי שהמשיך לקיים את התורה, התלותה אליו תחושה של התנדבות ומסירות נפש - שהוא מקיים את מה שבעצם יכול להתחמק. אבל מאז מרדכי ואסתר, אבותינו הכניסו אותנו למערכת חוקים מחייבת, ומעתה אנו "מצווים ועושים", בלי תרוצים ובלי אשליה של התנדבות ושל לפני משורת הדין.

לאורך עשרים וששה הדורות שהיו מאז אדם הראשון ועד קבלת התורה, עבדו הצדיקים את ה', לא כמי שמצווה ועושה, אלא כמי שנדבה אותו רוחו להבדל מכל חיי החומר ולהתעסק בנושאים רוחניים (ראה רמב"ם סוף שמיטה ויובל). עם מתן תורה עברה האנושות לעידן שדבר ה' וחוקיו מחייב את כל הבריות.

בכפיית ההר רומם הקב"ה את עם ישראל - מהתנדבות למחיבות, ובשלב הבא - בימי מרדכי ואסתר שוב קיבל עם ישראל על עצמו את חוקי האלקים בתורת חובה, והפעם גם עצם הקבלה היתה ברצון.

על שלבים אלה שיבח שלמה ואמר: "ישקני מנשיקות פיהו" = קבלת התורה. "משכני - אחריך נרוצה" = רצנו מרצון ואמרנו: "נעשה ונשמע". "הביאני המלך" = הביאני ולא באתי לבדי, זוהי כפיית ההר כגיגית. "חדריו" = אל בטן ההר, וכן אל חדרי החדרים של התורה שבעל-פה, זאת לא עשינו מרצון, אלא "הביאני" - בכפיה, ואף על פי כן "נגילה ונשמחה בך" = בזמן מרדכי ואסתר כשקבלנו מחדש את התורה (שיה"ש א/ב-ג ובבית הלוי שם).

מה שנאמר: "נגילה ונשמחה בך", אינו רק מאז מרדכי ואסתר והלאה, אלא הוא מלמד למפרע, שכבר מראש היתה הסכמה מלאה בפנימיות הנפש, כי בתוך כל יהודי ויהודי קיימת נקודה פנימית בעומק הנפש, שיש לה תכונות טובות, אלא שהרבה קלפות רעות מסתירות נקודה בסיסית טובה זו, כחונך לקוי, חברה רעה, הרגלים שליליים, טעויות מצערות וכן הלאה.

מכיון שאין יהודי שאין בו את הגרעין הפנימי הטוב, לכן אין יהודי שהגיהנם ישתלט עליו לגמרי, ואפילו אם הוא מפושעי ישראל, סוף סוף יבקע רצונו החיובי המסתתר בעמק הפנימיות, והוא עתיד יהיה לשרוד אחר כל התקונים של הגיהנם (חגיגה כז/א).

חז"ל הגדירו את הנקודה הפנימית החיובית של כל יהודי, ובקשו מהקב"ה רחמים בזכותה, וכך אמרו: "ריבון כל העולמים, גלוי וידוע לפניך, שרצונו לעשות רצונך, ומי

מעכב? שאור שבעיסה ושיעבוד גליות" (ברכות יז/א). ללמדנו שהמעכב את עבודת ה' אינו חלק מהרצון הפנימי שלנו, אלא מפריע חיצוני, מפני שהיצר-הרע אינו "אני", אלא הוא נחשב כתקלה הבאה מבחוץ, והוא אינו אלא מחסום ובלם חיצוני.

היצר-הרע הוא זה אשר לימד אותי לאהוב דברים שאינם מתאימים לי, ולומר על דברים שליליים: "אני רוצה", אבל באמת אין זה ה"אני" האמיתי, אלא הרגלים רעים שנדבקו בי.

ה"אני" האמיתי מעולם לא רצה להמרות את פי ה'. היצר הוא שודד הבא מבחוץ ומשקר במצח נחושה. לכן אין להתייחס אליו כחלק בלתי נפרד מהאדם ומרצונותיו, אלא ככח הרס חיצוני, מעכב ומפריע, שאין לו חלק באישיות האמיתית הפנימית, האישיות אינה זקוקה לכפייה כדי לקבל את תורת ה'.

את הכפייה צריך היה כדי למנוע מהיצר-הרע להפריע. על פי הבנה זו - שהיצר הרע אינו חלק מהאישיות, אלא גידול סרטני השולח גרורות ממאירות אל תוך הנפש, נקבע כאן שהמתעקש לעשות עבירה, או לבטל מצווה, ניתן לכפות אותו עד שיאמר "רוצה אני", והכרזתו זו אינה נחשבת כאילוץ בגלל הכפייה, אלא כרצון אמיתי, שהתגלה על ידי הכפייה שהסירה את ה"שאור שבעיסה" המעכב לעשות את רצון ה', כפי שכתב הרמב"ם: מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצווה, או לעשות עבירה,

והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין הוא [נחשב כ]אנוס [על ידי בית הדין] אלא הוא אנס [את] עצמו בדעתו הרעה. לפיכך [אם אדם] זה שאינו רוצה לגרש [את אשתו, על-פי פסיקות חכמי בית הדין], והם מכים בו עד שיאמר: "רוצה אני לגרש", מאחר שהוא רוצה להיות מישראל - רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו, ואמר: "רוצה אני", כבר גרש לרצונו (רמב"ם גירושין ב/כ).

הוא הדין למי שחייב קרבן, ובגלל חינוך לקוי והרגלים רעים, הוא מסרב להתייצב בפני הכהנים אשר בבית המקדש, יכול שליח בית הדין לכוף אותו למלא את חובותיו, והקרבן שהוא נאלץ להביא בעל-כרחו, הינו כשר למהדרין, אף על פי שהתורה קבעה שהקרבן צריך להיות: "לרצונכם תזבחהו" (ויקרא יט/ה), שהמקריב צריך לרצות להביאו. כיצד יוצא רצונו זה אל הפועל, אם הכריחוהו לעשות כן? התשובה: הכריחו אותו לעשות את מה שהרצון האמיתי הפנימי שלו מבקש לעשות, והרגליו הרעים מונעים ממנו, והגבאי המאלץ אינו מאלץ את היהודי לקיים את מצוות בוראו, אלא מאלץ את היצר הרע שלא לחסום בעד אור הנשמה הטהורה לבקוע את מסכי הגוף החשוך והמגושם (רש"י ויקרא א/ג. בית הלוי על שיה"ש א/ג).

דבר זה מורה על המורשת האיתנה שזכינו מאבותינו הקדושים, וחלקי נשמה גבוהים של היהודי אינם ניתנים להמחות ולהעלם, לא בגיהנם וגם לא במשך אלפי שנות היסטוריה קשה, כנאמר: "לבל ידח ממנו נדח" (ש"ב יד/ד. ראה שער הגמול לרמב"ן קכ"ד, מורחב במאמר "ציפית לישועה" מבעל החפץ חיים ז"ל).

על כן אפילו פושעי ישראל, אין אש של גיהנם שולטת בהם (חגיגה כז/א).

אחר שהשכלנו להבין שהרצונות של היהודי אינם חלק מחוקי הטבע, ואין הם דומים לרצונם של בעלי החיים, לא לרצונם של הגוים, ואף לא לרצון של המוסריים אשר בהם, אלא הרצון היהודי נובע מאיזה עומק בלתי מובן בנשמה, שאותה נח הקב"ה מעצמו, נוכל להציע הסבר פשוט ומובן לכפייה שהיתה במתן תורה. לא את העם היהודי כפה הקב"ה, וגם לא את כל אחד ואחד מהם בנפרד, ואפילו לא את אלה שמבקשים להתחמק על ידי "מודעה רבה", הכפייה נועדה אך ורק לעצור את הרצונות הרעים, שהם פרי חינוך לקוי שנגרר עם בני ישראל ממצרים. כהקדמה לקבלת התורה צריך היה להשיל הרגלים רעים אלה, ולהתקרב להר-סיני אך ורק עם התכונות היהודיות הבסיסיות שלנו.

מסכת בבא בתרא דף מח/א

נתלית בעכו"ם כדי להיפקע מרשות בעלה.

כדי למנוע מאשה למצוא בגוי אלים "גב" שיעזור לה להימלט מבעלה, נקבעה הלכה שאצל גוי אין תוקף לגט מעושה.

הלכה זו היא פשוטה וברורה, אין לי עליה כל רעיון או וורט, אבל כשלמדתי זאת, הרהרתי בליבי: "האשה הזו, שכדי לחזור אל בית אביה, היא נאלצת

ב - עושי הפשרות יסבירו ללוקח שבעזרת ה', הויתור שלו עתיד לשאת תוצאות חיוביות, ו"יום יבוא" שהוא בעצמו יזכה להנות מפרי מעשיו.

ג - המתווכים משני עברי הגשר יבקשו חלוקה צודקת.

ד - המנצחים על המחלוקת יחפשו אחוזים. כשנותנים לכל אחד מהם במה בנפרד, נשמעים דבריו כמשכנעים, וכשהם יושבים בפאנל, כנגד כל הצעה יש שלושה מתנגדים, וממילא איש מהם אינו צודק!

האמת היא שהלקוח הוא רשע, שקיווה למותה המהיר של האשה, ותקוותו התבדתה.

יש רק לדון כיצד התיישבה בליבו הסתירה בתפילה: "זכרנו לחיים" ו"זכרנו לפרנסה", הרי הוא עתיד להרוויח רק אם האשה תמות.

סביר להניח שהוא מתפלל בלשון יחיד: "זכרני" - רק אותי!

עתה להשתמש בשרותי הוצאה לפועל של גוים, ובשוטרי-החרש של השוק האפור, מי יודע מה הבעל ההוא הבטיח לה ולאביה, כדי שהם יסכימו לאשר לו את הנישואין".

מסכת בבא בתרא דף נ/א האשה שמכרה בנכסי-מלוג הבעל מוציא מהלקוחות.

מדובר על נכסים פרטיים שלה, כיצד אם כן יכול הבעל לקחת חזרה את מה שהיא מכרה? משום איבה! (רשב"ם).

לחוק זה יש הסבר מארבע זוויות:

א - המתפרנסים מ"שלוש-בית" מסבירים במילים פשוטות, שהקונה צריך להפסיד, כדי שישורר שלום בבית של ה"גנבת" שנטלה מהקונה ממון שלא כדין.

נושאים אלה על פי סדרת הדף היומי

נלקחו מתוך סדרת הספרים:

"שיעורים בהגדות חז"ל"

על פי סדר הספר "עין-יעקב"

תשעה-עשר חלקים.

אפשר להשיג אצל:

משפחת גבהרד

רח' משך-חכמה 35

מודעין עילית. מיקוד 71919

טלפון 08-97 44 666

מבצע על כל הסדרה: משלוח עד הבית!

"המשלוח עלינו"

לזיכוי הרבים מצוה להפיץ דף זה,

כהקדמה לשבוע של הדף היומי העולמי

לתגובות:

gebhard@bezeqint.net

לקבלת מייל ישירות לתיבה שלכם:

ETGAR11@neto.bezeqint.net

